

citer optimos effectus, per se, vel per ministros sibi subordinatos efficiendos, si in potentia et in sapientia sua habet modum quo possit infallibiliter et efficaciter facere ut illi effectus fiant, eo modo quo ipse fieri decreverit; ad hanc autem divinam sapientiam spectat illa conditionata scientia.

20. Hinc dicitur tertio suppositionem antecedentem, quæ tollit libertatem, talem esse debere, ut non includat respectum ad aliam suppositionem consequentem quam virtute includat, et in qua nitatur aliquo modo, saltem quantum ad hoc ut ipsa exhiberi possit; alioqui illa suppositio jam non est omnino antecedens, et ille respectus quem habet ad consequentem, satis est ut non tollat libertatem; quod manifeste declaratur ita esse in illo decreto. Nam, licet Deus illud præhabeat, antequam videat merita per usum liberum absolute futura, necessario tamen supponit scientiam conditionatam illius, sine qua non posset Deus habere illud decretum de actu libero, ut sic; et ex hac parte jam fundatur illa suppositio antecedens in altera consequente, et illam virtute includit; quia ex vi illius decreti cogitur, ut ita dicam, Deus ad applicanda illa media, quibus scit voluntatem humanam movendam ad usum liberum, atque ita plane fit ut nullam libertatem tollat. Unde, licet in urgenda hac quarta ratione multa dicantur, et contra varias responsiones, variis etiam modis replicetur, nihil tamen invenio quod contra hanc nostram responsionem dictum sit, ut illi aliud addere sit necessarium.

21. *Contra illos retorquetur ratio ab ipsis facta. — Occurritur illorum solutioni.* — Ad do vero idem argumentum cum eadem efficacia retorqueri posse contra illos auctores. Nam voluntas absoluta dandi vocationem congruam, suppositio est antecedens præscientiam absolutam actus liberi; jam ergo fit argumentum: posita illa voluntate non potest cum illa componi, ut voluntas humana non operetur, quia non potest tali voluntati Dei resistere; ergo in illo sensu composito voluntas non potest non operari; ergo tollitur libertas, quia illa suppositio est antecedens. Dices, si voluntas illa per se sola consideretur, ea non obstante, posse voluntatem humanam non operari, quia illud decretum Dei non habet pro objecto ipsummet actum, sicut habet voluntas præfiniens ipsum actum. Sed contra, quia Deus non tantum vult dare hanc vocationem, quæ est congrua, ut supra

dicebam; sed vult dare illam ut est congrua et efficax; ergo cum illa componi non potest, ut voluntas humana ei resistat; ergo saltem hoc modo negare non possunt, quin sit verum illum Augustini: *Volenti saluum facere, nullum humanum resistit arbitrium.* Item alii auctores fatentur hac voluntatem saltem esse esse virtuales præfinitionem actus; voluntas autem humana ita non potest resistere virtuali Dei voluntati efficaci, sicut et formali. Item aiunt in illa voluntate sua sufficienter præscire Deum talem effectum esse futurum; ergo implicat contradictionem, stante illa voluntate, non sequi effectum, et voluntatem humanam non operari. Idem ergo nodus illis solvendus superest; ejus autem solutio non est alia nisi a nobis tradita.

Quinta ratio, ducta a temporali retributione gratiæ.

22. Quinta ratio est, quia repugnat prædestinatos eligi ad gloriam ex æternitate sine meritis, et in tempore illam non recipere absque meritis. Quia Deus non aliter dat gloriam in tempore, quam ab æterno dare decrevit; alias, vel mutaret vel non implet decretum; cum ergo de fide certum sit electos non recipere in tempore gloriam nisi ex meritis, non potuerunt in æternitate eligi absque illis. Et confirmatur, nam velle gratis aliquid dare, et postea non dare, nisi ex titulo oneroso ex justitia, repugnantia sunt; non enim possent illi duo tituli simul conjungi; nam unum includit negationem alterius; ergo, sicut in tempore datur gloria non gratis, sed ex oneroso titulo meritorum, ita electio ad illam ex eodem titulo facta est. Unde etiam in Scriptura, quando præmium ultimum pro meritis dandum dicitur, pro ratione redditur, quia in æternitate sub hac lege præparatum est justis tale præmium. Hic enim est sensus verborum Christi, Matth. 25: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi;* et subdit rationem: *Esurivi enim, et dedisti mihi manducare, etc.,* indicans hanc esse rationem ob quam eis fuit regnum præparatum, et non tantum collatum. Quod etiam significant illa verba, 1 ad Corinth. 2, ex Isai. 44: *Oculus non vidit, etc., quæ præparavit Deus diligentibus illum;* et clarius Jacobi 2: *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni, quod promisit Deus diligentibus se?* Sicut ergo elegit Deus ad regni hæ-

reditatem, quos videt pauperes in hoc mundo, ita etiam quos videt esse divites in fide. Tandem confirmatur, quia si Deus elegisset absolute aliquos ad gloriam absque prævisis meritis, verum esset dicere ex vi illius decreti eos habituros esse beatitudinem, etiamsi non habeant merita, quia illud decretum est absolutum, et nullam includit conditionem; ergo quacumque sublata, habebit effectum.

23. *Solvitur hæc ratio.*—Hæc ratio in quadam æquivocatione versari videtur. Aliud est enim gratis diligere vel eligere aliquem ad gloriam; aliud vero eligere aliquem ad gloriam gratis ei conferendam; in priori enim locutione, liberalitas seu gratia conjungitur cum actu diligendi, illique attribuitur; in posteriori vero conjungitur cum objecto electionis, et executioni ejus attribuitur. Similiter in his locutionibus potest esse æquivocatio, *ex meritis prævisis velle dare gloriam, aut velle dare gloriam propter merita:* nam in priori significatur merita esse rationem decreti liberi prout terminatur ad gloriam; in posteriori vero solum significatur merita esse rationem ipsius gloriæ, seu collationis ejus. Quod autem hæc duo diversa sint, et separabilia, exemplis et ratione convinci potest. Et primum affero exemplum in hac eadem materia, quod adversarii negare non possunt. Nam Deus, saltem voluntate antecedente simplicis affectus, vult omnes homines consequi gloriam; hunc ergo affectum gratis habet Deus; quia non præcedunt merita prævisa ipsorum hominum (nunc enim de Christo non agimus) in quibus fundetur; et tamen per illum affectum, nullo modo vult aut desiderat Deus ut homines gratis consequantur gloriam; alioquin haberet voluntatem antecedentem repugnantem suæ legi seu absoluto decreto, quæ in nullo hominum impleretur. Affectus ergo ille, quamvis ex parte actus habeatur, ex parte objecti non terminatur ad gratis dare seu accipere, ut sic dicam; ergo illa duo plane distincta sunt et separabilia: nam sine meritis hominum habet Deus illum affectum; non tamen per illum appetit, ut homines obtineant gloriam sine meritis. Simile exemplum humanum est, quando rex proponit varia præmia certantibus strenue, vel quid simile; nam offerendo præmia, liberalitate utitur; quia propter aliqujus meritum non facit, atque ita gratis vult, ut præmium detur strenue certantibus; non tamen vult ut eis gratis detur, sed ex justa retributione. Idem videre licet in contractibus justitiæ commutativæ; nam velle rem

aliquam vendere, aut hunc operarium conducere potius quam illum, ex mera voluntate est, et ideo potest aliquis dici gratis id velle, etiamsi rem ipsam non velit gratis donare. Ratio est clara, quia, cum actus et objectum distincta sint, potest aliqua conditio convenire actui, quæ non apponatur in objecto. Unde actus amoris, qui est velle bonum alicui, potest gratis haberi, quamvis per illum non velimus ut alius gratis obtineat bonum illud; nam etiam est magnus amor alterius velle ut bonum consequatur etiam sua industria et labore, eoque erit major talis amor, quo fuerit efficacior, et maxime si ex illo oriatur voluntas efficax juvandi talem hominem ad illud bonum consequendum.

24. Theologi ergo, qui asserunt Deum gratis eligere prædestinatos ad gloriam obtinendam, solum dicunt Deum, sola sua voluntate, absque ullo hominis merito, habuisse talem affectum absolutum et efficacem ad tales homines; non tamen dicunt per illud decretum voluisse ut tales homines gratis et sine ullo labore suo gloriam consequerentur; in ratione autem facta, hoc posterius illis imponitur, quod non dicunt, neque ex priori dicto sequitur, cum ostensum sit hæc duo esse distincta et separabilia. Nec potest cum probabilitate dici illa duo distingui et separari posse in affectu simplici, et non in amore efficaci; quia nulla ratio differentiæ reddi potest, et exempla adducta, tam hic quam circa secundam et tertiam rationem, ostendunt doctrinam datam habere locum tam in voluntate efficaci quam in simplici affectu. Et ratio adducta ex diversitate actus et objecti, æque procedit in efficaci amore. Ac denique res ipsa per se explicata videri facile potest; fingamus enim aliquem, qui non esset Deus, nec largitor gloriæ aut alterius præmii, habere tantam potestatem et cognitionem humanæ voluntatis, ut suis consiliis infallibiliter posset eam ducere quo vellet, constituamusque præmium gloriæ esse propositum a Deo cuilibet facienti tale opus virtutis, et idem est si præmium aliud sit a rege propositum militanti, verbi gratia, per annum; talis ergo homo posset efficaciter velle ut Petrus, verbi gratia, gloriam vel tale præmium consequatur; quam voluntatem gratis haberet, non tamen vellet ut Petrus gratis obtineret præmium, sed juxta legem statutam, ut per se patet. Illam autem voluntatem tunc esse possibilem patet, quia est de objecto possibili in se et respectu talis hominis, et nullum includit modum repugnan-

tem. Illa autem hypothesis, quam declarationis gratia in homine fingimus, in Deum vere convenit; ergo etiam in amore ejus efficaci sunt illa duo distincta et separabilia. Nam quod Deus ipse sit qui largiturus est præmium, nihil difficultatis addit, cum Deus possit utramque personam subire, ut supra declaravi. Atque hæc videbantur satis esse ad argumenti solutionem.

25. *Quod sit objectum voluntatis efficaciæ, quam ponimus.*—Ut tamen res evidentior fiat, oportet amplius declarare quod sit objectum illius amoris gratuiti prædestinatorum. In quo supponimus objectum illud esse gloriam eorum. Inquirimus vero quomodo se habuerit illa conditio, gratis, vel non gratis aut ex meritis obtinendi gloriam in objecto illius electionis. Tribus ergo modis intelligi potest se habuisse. Primo, positive ac definite, ita ut per illam electionem voluerit Deus donare gratis beatitudinem omnibus illis hominibus; et hoc dici non potest de omnibus adultis. Idque convincit optime quinta ratio facta; posset autem id dici de infantibus, et si qui alii sunt, qui sine propriis meritis de condigno beatitudinem consequantur, de quo alias; in his nulla est repugnantia, quia in tempore non obtinent beatitudinem, ut coronam justitiæ, sed tantum ut hæreditatem; et ideo potuerunt statim in primo signo ita eligi ad gloriam gratis obtinendam.

26. *Alter modus explicandi quod sit illud objectum.*—*Rejicitur.*—Secundus modus est, ut in primo signo Deus præcise voluerit dare illis hominibus gloriam, nihil statuendo de ejus conditione, an gratis vel non gratis esset danda; ita ut objectum illius voluntatis nec fuerit donatio liberalis gloriæ, nec justa retributio, sed præcise collatio illius boni; postea vero per electionem decreverit Deus, ut illa voluntas prior per merita, et non aliter, executioni mandaretur; et ideo tandem in ordine executionis solum voluerit glorificationem electorum, tanquam retributionem. Hic vero dicendi modus mihi etiam non placet, quanquam probabilis sit, et per illam quintam rationem non satis impugnetur. Nam, licet donatio in re exercita nunquam possit esse nisi in aliqua specie, scilicet vel liberalis donationis, vel solutionis justæ, etc., tamen in voluntate et intentione potest secundum rationem generalem objici. Nam si Petrus, verbi gratia, videat Paulum, creditorem suum, in magna aliqua necessitate constitutum, potest absoluta voluntate secum statuere illi

subvenire; postea vero secum deliberare an donando vel solvendo debitum illi subventurus sit. Unde fit ulterius ut, licet postea statuat illi subvenire solvendo debitum, non propterea mutat priorem intentionem, sed eligat medium quo et illa intentio impletur, et quodammodo determinatur et applicatur ad opus; quia de se erat indifferens, nec poterat in illa generalitate impleri. Sic ergo in præsentia, licet Deus post illam electionem velit illam impleri per merita, non propterea mutat vel in re minima prius decretum, quidquid alii objiciant, variantes ab electione gratis concepta ad gratiam seu liberalitatem in objecto positam, et ideo inveniunt mutationem vel repugnantiam, cum nulla sit. Quia, licet Deus ex vi illius decreti non respexerit merita, non tamen illa exclusit; et ideo, licet adjungatur voluntas meritorum, non est mutatio. Quod in aliis rebus facile intelligi potest; nam, licet Deus velit (verbi gratia) fructuum ubertatem hoc tempore, quæ per varias causas et media fieri potest, quamvis ex vi illius intentionis non determinet modum, et per electionem illum definiat, ut (verbi gratia) quod ubertas illa eveniat per causas naturales, aut per miraculum, vel per orationem alicujus, aut sine illa, non propterea mutat illam priorem intentionem, sed exequitur illam.

Rursus juxta hunc modum, facile etiam dicitur Deum ab æterno præparasse justis gloriam ex meritis obtinendam, non quod præparatio ipsa facta sit ex meritis, sed quod objectum illius præparationis fuerit gloria ex meritis; ita tamen ut illa præparatio non intelligatur facta per nudam intentionem gloriæ, sed adjuncta etiam electione mediæ, seu potius per totam prædestinationem. Necessarium est autem, juxta hunc modum dicendi, fateri quod, stante præciso decreto dandi gloriam electis, illi habituri sint gloriam, ita ut si per impossibile non haberent merita, illam essent consecuturi; tamen hæc conditionalis est ex hypothesi impossibili, supposito alio decreto voluntatis meritorum, ratione cujus verum est neminem consecuturum gloriam sine meritis. Quod si quis dicat non fuisse impossibile Deum non habere hoc posterius decretum circa merita, supposito priori circa gloriam, et ideo absque hypothesi impossibili simpliciter esse verum dicere quod, licet homines non haberent merita, consequerentur gloriam, responderi potest concedendo totum, et sine magno incommodo; quia tunc fuisset alia æterna dispositio voluntatis divi-

næ, si non in intentione, saltem in mediæ electione. Quando autem nunc dicitur, ex vi præsentis decreti æterni divinæ voluntatis fieri non posse ut electi consequantur gloriam sine meritis, satis est id verificari respectu adæquati decreti, ut comprehendit finem et media, licet non verificetur respectu intentionis finis ut a nobis præcise conceptæ. Sic ergo facile defendi posset ille dicendi modus. Nihilominus tamen, ut dixi, mihi non probatur, quia sine causa ponit illam intentionem confusam et abstractam in Deo, quæ de se vel imperfecta, vel minus perfecta est. Quia in exemplo adducto, quando homo deliberat de aliqua actione sua, et prius determinat de genere, et postea consultat de specie, ideo est quia non statim perspicit quid magis expediat; nam si totum statim comprehenderet, perfectum decretum statim faceret; ita vero se habet Deus in primo signo rationis; et aliæ rationes colligentur ex his quæ in puncto sequenti dicemus.

27. *Tertius ac certior modus.*—*Juxta illud objectiones solvantur perquam facile.*—Tertio ergo modo intelligendum est objectum illius electionis fuisse beatitudinem, ut coronam justitiæ, ut obtinendam secundum justitiæ leges; sic enim perfectiori modo haberi intelligitur; nam ex parte objecti requirit actum justitiæ, et ex parte actus gratuiti habet rationem misericordiæ. Neque isti duo simul repugnant, quia, ut supra dicebam, velle ut alter perficiatur per viam justitiæ, gratuitus et liberalis amor, et magna misericordia erga illum est. Et quamvis per illum amorem non detur alteri gratis bonum quod illi amatur, ipse tamen amor gratis donatur, et ratione illius tanquam ex radice multa alia bona gratis danda erunt, per quæ fiet ut gloria ex justitia detur. Sic ergo declarata, hæc intentio perfectissima est, et facile intelligitur, et cessant omnes objectiones; quia nec sequitur aut gloriam gratis esse dandam ex vi illius, neque mutari decretum si justitia exigatur, neque dandam esse gloriam ex vi illius decreti, si non habeantur merita, quia jam tunc non posset esse corona justitiæ. Denique intelligitur optime quomodo etiam ex vi illius præcisæ intentionis præparata sit gloria prædestinatis ut præmium; sicut voluntate antecedente etiam dici potest Deus præparasse regnum cælorum reprobis; nam propter illud obtinendum illos creavit, non tamen eis illud præparavit absolute, vel quomodocumque, sed ut coronam justitiæ;

nam hoc affectu et non alio illud eis optat. Atque utroque modo exponuntur sufficienter loca Matthæi et Pauli; nam locus Jacobi non recte adducitur: non enim est sensus, Deum elegisse in pauperibus divitias fidei, quas præcognovit; has enim æque amat in divitibus, si illas habeant; sed sensus est elegisse pauperes, ut eos faceret divites in fide, sicut elegit (verbi gratia) Apostolos, ut recte exponit Augustinus, l. de Prædest. Sanct., cap. 17.

28. Nec vero ex prædicta expositione, sequitur illud decretum supponere præscientiam meritorum, sed sequitur in virtute et implicite includere voluntatem dandi merita, ei cui sic amatur beatitudo; et ideo est hæc intentio maxime accommodata electioni mediæ, quæ statim secundum rationem ex vi illius subsequitur, per quam Deus vult homini dare omnem gratiam (ut uno verbo omnia concludam) necessariam et accommodatam, ut infallibiliter obtineat illam coronam; atque ita tandem vult primam vocationem congruam omnino gratis dare, offerendo simul concursus seu adjuvantem gratiam illi proportionatam, ut homo libere consentiat, et paulatim se disponat, ut ex justitia obtineat coronam ad quam gratis fuit electus. Ex quibus omnibus satis, ut opinor, constat prædictas objectiones nihil obesse communi et receptæ doctrinæ, et per occasionem illam magis illustrare ac persuadere. Nam tres primæ rationes facile possunt ex dictis in favorem ejus retorqueri; ex aliis vero potest in hunc modum formari pro ea ratio, quia hæc electio neque libertati derogat, neque meritis. Adde quod neque in aliquo minuit gratiam et providentiam erga reprobos; aliunde vero exaggerat amorem Dei erga prædestinatos; plurimum consonat Scripturis; conciliat dicta Sanctorum, et præsertim Augustini; est juxta sensum communem antiquorum Theologorum; est radix valde proportionata singularis providentiæ Dei cum prædestinatis; est ergo illa sententia omnino præferenda.

CAPUT XX.

SOLVITUR ALIA OBJECTIO, ET EXPLICATUR QUÆSTIO AN CONTINGAT EX DUOBUS HOMINIBUS ÆQUALE AUXILIUM GRATIÆ HABENTIBUS, UNUM CREDERE AUT CONVERTI, ET NON ALIUM.

1. *Rationes dubitandi.*—Ex his quæ hactenus diximus, videtur aperte sequi, fieri pos-